

Udskriftsdato: 20. december 2025

KEN nr 9273 af 15/11/2000 (Historisk)

Ankestyrelsens principafgørelse C-35-00 om magtanvendelse - personlig alarm - tilbageholdelse i boligen - personkreds - risiko for personskade - hjerneskade - epilepsi

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: J.nr.: 360012-00

Ankestyrelsens principafgørelse C-35-00 om magtanvendelse - personlig alarm - tilbageholdelse i boligen - personkreds - risiko for personskade - hjerneskade - epilepsi

Resume:

Ankestyrelsen fandt ikke, at betingelserne for at anvende personlig alarm eller tilbageholdelse i boligen var opfyldt for en 43-årig hjerneskadet kvinde med epilepsi. Ankestyrelsen fandt ikke, at der forelå tilstrækkelig lægelig dokumentation til at fastslå, om hun var omfattet af personkredsen. Ankestyrelsen fandt det desuden ikke godtgjort, at der var en nærliggende risiko for, at hun ved at forlade boligen udsatte sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Uvarslet bortgang og opdukken i "uheldige miljøer" var ikke tilstrækkeligt til at begrunde håndhævelse af magtanvendelse.

Ankestyrelsen lagde bl.a. vægt på, at hendes liv i mange år havde været præget af hjerneskaden og impulsivitet, at der var søgt om godkendelse af 8 måneders anvendelse af de omhandlede indgreb, hvor én til to uger efter institutionens vurdering var tilstrækkeligt, og at det med hensyn til medicinindtagelse ikke fremgik, at hun havde været forsvundet i lange perioder. Time-varende fravær skulle ikke øge risikoen for epileptiske anfald.

Love:

Lov om social service - lovbekendtgørelse nr. 26 af 17. januar 2000 - § 109, § 109a, § 109c, § 109f og § 109h

Lov om social service - lovbekendtgørelse nr. 979 af 1. oktober 2008 - § 125 og § 127

Vejledninger:

Socialministeriets vejledning nr. 201 af 16. december 1999 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten overfor voksne, servicelovens § 67 a og kapitel 21 - herunder pædagogiske principper -

Sagsfremstilling:

Sagen drejede sig om en 43-årig kvinde, som fra fødslen havde haft en hjerneskade, og som siden havde udviklet epilepsi. Hun var betegnet som psykisk udviklingshæmmet i lettere grad. Hun havde boet i egen lejlighed, men hendes evner til at varetage personlig- og mental hygiejne havde været særdeles mangelfuld, og hun var derfor ofte havnet i situationer, hvor hun blev udnyttet både fysisk

og psykisk. Hun flyttede ind på et behandlingscenter i november 1996 efter "et turbulent og langvarigt sygdomsforløb med både alvorlig psykiske og somatisk sygdom". Hun var på behandlingshjemmet generelt meget velfungerende, men i perioder skiftede hun mellem at være meget ulykkelig og nedtrykt til at være ekstremt aggressiv, især verbalt, men til tider også fysisk.

Det fremgik endvidere, at hun led af epilepsi med mange små absencer og enkelte store anfald. Hun fik hjertemedicin, var opereret for udposning på hovedpulsåren, og hun fik små blødninger i hjernen. Hun havde desuden fået fjernet milten, hvilket betød, at hun ved feber skulle tilses af en læge.

Amtskommunen anmodede om nævnets efterfølgende godkendelse af en beslutning om magtanvendelse i form af montering af personlig alarm i hendes sko og tilbageholdelse i boligen.

Anmodningen skete på baggrund af en beslutning om at anvende personlig alarm jf. servicelovens § 109 a til hende samt beslutning om, at man ville tilbageholde/føre hende tilbage til boligen, jf. servicelovens § 109 c, hvis hun gjorde forsøg på at forlade boligen. Det vurderedes, at hun ved at forlade boligen udsatte sig for nærliggende risiko for at udsætte sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Man fandt ingen andre anvendelige muligheder for at forhindre dette. En tilbageholdelse antoges at ville medføre anvendelse af fysisk magt, idet hun ville modsætte sig en sådan. Personalet havde svært ved at vurdere, hvorvidt hun modsatte sig anvendelse af alarm, idet hun ikke fysisk havde forsøgt at fjerne den. Dette kunne skyldes, at hun ikke vidste, hvordan man skulle gøre dette. Hun ønskede sig ikke "overvåget" af personalet, når hun i perioder havde det meget psykisk dårligt.

Der blev søgt om godkendelse af i en periode på 8 måneder at kunne anvende personlig alarm og tilbageholdelse i boligen. Det anførtes, at hun normalt faldt til ro efter en kortere periode, men at det ikke var muligt at fastlægge, hvor længe der var behov for de to nævnte foranstaltninger. Perioden ønskedes derfor anvendt således, at alarmerne samt tilbageholdelsen kun ville ske i den/de perioder, hvor det var absolut nødvendigt, således at hun på dage/i perioder, hvor hun havde det rimeligt, frit kunne gå ud når hun havde lyst, uden indblanding, følgeskab eller registrering hos personalet. Det anførtes endvidere, at hendes urolige perioder, hvor hun udsatte sig selv og andre for fare kom med visse intervaller. Hendes mor var forundret over, at behandlingshjemmet ikke måtte lave foranstaltninger, der kunne forhindre hende i at forlade hjemmet, idet hun efter forældrenes opfattelse var til fare for sig selv og andre, når hun var i sin meget opkørte tilstand. Forældrene blev orienteret om, at der var sat alarm op, samt at hun ville blive tilbageholdt, såfremt hun igen forsøgte at forlade behandlingshjemmet, mens hun var så dårlig som på daværende tidspunkt. Hendes mor erklærede sig indforstået hermed.

Som dokumentation for at betingelserne for magtanvendelsen var opfyldt, henviste amtskommunen blandt andet til et bilag til magtanvendelse skema 1 om behandlingscentrets begrundelse for anvendelse af foranstaltningerne.

Efter at have været på en vellykket koloni, forringedes hendes psykiske og fysiske tilstand hurtigt. Hun var skiftevis nedtrykt og aggressiv. Hun skændtes meget med de andre beboere og lukkede sig af for personalet. I løbet af en uge formåede hun en gang at slå personalet, og to gange at slå en anden beboer. Mange fysiske konflikter blev afværget kun takket være personalenormeringen (ca. 1 pædagog til 2 beboere).

Hun kastede med genstande efter personalet og sparkede til møblerne. Hverken hendes kontaktperson eller andet personale, som hun havde kendt i mange år og ellers havde et godt forhold til, kunne nå ind til hende. På et tidspunkt blev der sat et notat i meddelelsesbogen, hvor kontaktpersonen foreslog nogle pædagogiske metoder, som havde til formål at genetablere kontakten med hende. I en bestemt uge

forlod hun behandlingscentret fem gange uden aftale med personalet. To af gangene gjorde hun dette på cykel trods en aftale om, at hun aldrig må cykle uden personale. Hun risikerede at få små absencer, hvilket kunne være livsfarligt i trafikken. Ydermere foregik to af hendes "smutture" om natten.

Personalet vidste ikke, hvad hun foretog sig i byen, men hendes søster havde oplyst, at hun havde fået at vide af bekendte, at hun prostituerede sig for cigaretter eller småpenge.

En dag havde hun en meget dårlig dag. Overfor personalet gav hun flere gange udtryk for, at hun var træt af sit liv og ville hoppe i havnen. Når personalet prøvede at tale med hende, blev hun ekstremt aggressiv. Hendes generelle holdning blev beskrevet som livstræt og såret. Samme aften mellem 23.00 og 23.30 forlod hun behandlingscentret igen. Hun blev efterlyst ved politiet kl. 00.32. Da hun ikke var vendt tilbage kl. 09.30 blev politiet kontaktet igen. De sendte en vogn ud for at lede efter hende, ligesom behandlingscentret havde en af deres pædagoger ude for at lede efter hende. Kl. 12.30 blev hun fundet

af politiet og sendt på skadestuen, idet en epileptisk absence var ved at udvikles. Kl. 16.00 blev hun udskrevet efter at være blevet undersøgt af en læge.

Personalet på behandlingscentret mente, at der var stor risiko for, at hun udsatte sig selv for at lide væsentlig personskade ved at forlade behandlingscentret i hendes daværende tilstand. Derfor købte og installerede personalet et alarmsystem.

Personalet på behandlingscentret vurderede, at hvis de kunne forhindre hendes uledsagede byture i en til to uger, kunne relationen til hende genetableres og kunne give hende den omsorg og jeg-støtte som hun behøvede. På længere sigt vurderede personalet, at det var overordentligt vigtigt, at der blev fundet et egnet botilbud til hende snarest, idet hun var færdigbehandlet og ikke ønskede at bo på behandlingscentret.

Amtet henviste til, at det fremgik, at hun gennem den seneste tid havde vist, at hun udsatte sig for stor risiko for alvorlig personskade, når hun forlod behandlingscentret, idet hun havde behov for medicin på faste tidspunkter, hun var ikke sikker i trafikken p.g.a. mange små absencer, hun havde fremført trusler om selvmord og hendes holdning var beskrevet som "livstræt" og såret. Der var oplysninger om hendes daglige behov for nødvendig medicin.

Hun fik advokatbistand vedrørende beslutningen om tilbageholdelse. Advokaten henviste til betingelserne i servicelovens § 109 a, og anførte, at han fandt amtskommunens forslag om fastsættelse af en periode på 8 måneder for tvangsindgrebets udstrækning uacceptabel. Han henviste til, at afdelingslederen havde anført, at hvis personalet kunne forhindre hendes uledsagede byture i 1-2 uger, kunne relationen til hende blive genetableret og at det ville give hende den omsorg og jeg-støtte, som hun behøvede. Det var advokatens opfattelse, at indgrebet burde tidsbegrænses til en væsentlig kortere periode end foreslået af amtskommunen.

Nævnet godkendte ikke amtets beslutning om magtanvendelse over for hende i form af montering af personlig alarm i hendes sko og tilbageholdelse i boligen.

Nævnet lagde særlig vægt på, at der ikke forelå tilstrækkelig lægelig dokumentation til at fastslå, at hun var omfattet af personkredsen i § 109 i lov om social service.

Nævnet anførte, at amtet ikke på det foreliggende grundlag var berettiget til at anvende magt over for hende. Nævnet fandt ikke, at der forelå tilstrækkelig lægelig dokumentation til at fastslå, at hun var omfattet af personkredsen i § 109 i serviceloven.

Nævnet lagde vægt på, at der ikke forelå udtalelse fra læge eller psykiater om omfanget af hendes nedsatte psykiske funktionsevne. Henset til indgrebenes karakter fandt nævnet behov for lægelig

dokumentation for, at hun havde en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, før indgrebene kunne godkendes.

Nævnet bemærkede, at en myndighed ifølge retssikkerhedslovens § 12 kan forlange, at personer, myndigheder m.v., der har kendskab til forholdene, giver oplysninger, der er eller må anses for nødvendige for at behandle en sag. Dette gælder også oplysninger om en persons rent private forhold eller andre fortrolige oplysninger, ligesom myndigheden kan indhente lægejournaler, sygehusjournaler eller udskrifter heraf.

I klagen til Ankestyrelsen fra amtet var det bl.a. anført, at afgørelsen var påklaget med henblik på at få en principiel afgørelse af, hvorvidt en pædagogisk udredning, udarbejdet af personalet på et bosted, gennem 4 års udredningsarbejde, kunne danne grundlag for en funktionsevnebeskrivelse, og dermed danne grundlag for den nødvendige faglige dokumentation af den nedsatte funktionsevne. Såfremt dette ikke var tilfældet, spurgtes om hvilke faggrupper der kunne udarbejde dokumentationen vedrørende den

nedsatte funktionsevne, jf. servicelovens § 109 f, stk. 2. Der henvises til forskellige afsnit i vejledning nr. 201 af 16. december 1999 vedrørende magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten om dokumentation. Derudover ønskede amtet at påklage afgørelsen for at få en afgørelse af, hvorvidt reglerne om alarm samt tilbageholdelse kunne anvendes til den brugergruppe, som bl.a. kvinden tilhørte. En gruppe, som var kendetegnet ved at have nedsat psykisk funktionsevne på en del punkter, oftest i forbindelse med dobbeltdiagnostisering. Det anførtes, at disse mangeartede psykiske forstyrrelser og problemer sammenlagt bevirkede, at hun oftest var i en sådan tilstand at hun ikke kunne tage vare på sig selv, og derfor havde behov for at opholde sig på en specialinstitution.

Sammen med klagen var fremsendt diverse materiale udarbejdet efter at nævnet har truffet afgørelse. Det fremgik at kopi var sendt til advokaten. Det fremgik bl.a., at der psykiatrisk var tale om mental retardering, klinisk mistanke om demens (ikke verificeret), akut manioform tilstand. MR scanning af hjernen havde vist følger forenelige med vaskulære insulter (små blodpropper), der i vid udstrækning var medvirkende til den aktuelle tilstand, der var præget af opstemthed, livlige associationer, øget selvværd, samt umiskendelig dårlig situationsfornemmelse. Der var således ingen tvivl om, at hun i perioder ville være mindre skikket til at varetage sine interesser på fuld forsvarlig vis, men i hvilke situationer og i hvilke perioder kunne der ikke udtales noget om på aktuelle grundlag.

Sagen blev behandlet efter reglerne i retssikkerhedslovens § 55, stk. 2, nr. 4 om udvidet votering i sager om tilbageholdelse i boligen.

Afgørelse:

Ankestyrelsen fandt ikke, at betingelserne for at anvende personlig alarm i servicelovens § 109 a, jf. § 109 var opfyldt.

Ankestyrelsen fandt heller ikke, at betingelserne for at tilbageholde hende i boligen, jf. servicelovens § 109 c, jf. § 109 a og § 109 var opfyldt.

Begrundelsen for afgørelsen var, at Ankestyrelsen ikke fandt, at der forelå tilstrækkelig lægelig dokumentation til at fastslå, at hun havde en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, og dermed var omfattet af personkredsen i § 109 i serviceloven.

Ankestyrelsen lagde - som nævnet - vægt på, at der ikke forelå en grundig psykiatrisk eller psykologisk vurdering af omfanget af hendes nedsatte psykiske funktionsevne.

Ankestyrelsen fandt heller ikke, at det var godtgjort, at der var en nærliggende risiko for, at hun ved at forlade boligen udsatte sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Ankestyrelsen fandt ikke, at betingelserne i § 109, § 109 a og § 109 c var opfyldt, hverken på det oprindelige grundlag eller på det nuværende grundlag. De vanskeligheder der var fremført i sagen, fandtes at være klart bekymrende, men ikke af en sværhedsgrad, der kunne betinge opfyldelse af kravene i serviceloven. Ankestyrelsen fandt således, at den risiko der var for hende ved at cykle, havde været tilstede for hende i årevis. Uvarslet bortgang og opdukken i "uheldige miljøer" i byen fandtes ikke at være tilstrækkeligt til at begrunde håndhævelse af magtanvendelse.

Der fandtes efter en lægelig vurdering, at have været en teoretisk fare for personskade, men at den konkrete fare næppe havde været større end den fare, der rent teoretisk havde eksisteret gennem en årrække.

Ankestyrelsen lagde vægt på, at hun havde været hjerneskadet i mange år - formentlig siden fødslen. Hun havde i en årrække haft epileptiske anfald mest i form af absencer. Det blev antydnet, at epilepsien

medførte personlighedsændring. Hendes liv havde i mange år været præget af hjerneskaden og impulsivitet. De problemer, der blev beskrevet frem til nævnets afgørelse var stort set af samme art, som de havde foreligget i mere eller mindre grad gennem en årrække tidligere. Ankestyrelsen lagde desuden vægt på, at amtskommunen søgte godkendelse af 8 måneders anvendelse af de omhandlede indgreb, hvor én til to uger efter institutionens vurdering fandtes at være tilstrækkeligt.

Det var anført, at hun ikke fik sin medicin, når hun uvarslet forlader boligen. Ankestyrelsen bemærkede hertil, at det ikke fremgik af sagen, at hun havde været forsvundet i lange perioder. Der havde således næppe været tale om mere end time-varende perioder, hvor hun ikke havde fået sin medicin. Det skulle ikke øge risikoen for epileptiske anfald. At hun ved feber skulle tilses af læge, fordi hun manglede milten, fandtes heller ikke at kunne begrunde tvang, da det efter en lægelig vurdering ikke fandtes nødvendigt med "øjeblikkeligt" tilsyn.

Amtskommunen ønskede i klagen tillige at få en principiel afgørelse af, hvorvidt reglerne vedrørende alarm samt tilbageholdelse kunne anvendes til den brugergruppe, som hun tilhørte. Ankestyrelsen bemærkede hertil, at eftersom der var tale om, at man ved brug af magt og tvang indskrænkede et menneskes personlige bevægelsesfrihed, fandt Ankestyrelsen ikke, at man ved hjælp af generelle tilkendegivelser kunne udtale sig om, hvorvidt reglerne kunne anvendes til en brugergruppe, der var karakteriseret ved at have flere diagnoser. Netop på grund af indgrebenes alvorlige karakter, er formålet med bestemmelserne at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Dette samt servicelovens øvrige bestemmelser om magtanvendelse fordrer, at kompetencemyndigheden i hvert enkelt tilfælde konkret skal påse, at betingelserne for magtanvendelsen er opfyldt.

Ankestyrelsen stadfæstede således det sociale nævns afgørelse.